

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای ناامید سازی دشمن در جامعه اسلامی با تأکید بر روایات

فاطمه سادات شاطاهری^۱

^۱ - سطح ۲، مدرسه علمیه حضرت آمنه (س). fshataheri@gmail.com

چکیده

در طول تاریخ دو جبهه حق و باطل در برابر یکدیگر صف‌آرایی کرده‌اند. در شرایط فعلی، جهان اسلام فشارهای همه‌جانبه‌ای را از سوی دشمنان مستکبر متحمل می‌شود. پرسشی که در این مقاله به دنبال پاسخ آن برآمدیم این است که: ناامیدسازی دشمن چرا و چه راهکارهایی را می‌توان در جامعه اسلامی در جهت رسیدن به این هدف در نظر گرفت؟ آیا در آموزهای اسلامی می‌توان شاخصه‌هایی را به عنوان الگوی ناامیدسازی دشمنان ارائه کرد؟ آیات و روایات فراوانی بر لزوم پایداری و مقاومت در جهت ناامیدسازی دشمن از قبیل، اتحاد و همبستگی، تقویت بنیه نظامی، با لا بردن سطح آگاهی مردم و ایجاد خودباوری و ... تأکید کرده است و مسلمانان را به آن فراخوانده‌اند.

کلیدواژه: ناامیدسازی دشمن، جامعه اسلامی، راهکارها، قرآن کریم، روایات

مقدمه:

مبارزه و جنگ بین منادیان حق و باطل همواره وجود داشته و خواهد داشت؛ چراکه لشکر کفر و باطل، در صدد نابود ساختن بنیان حق و خاموش کردن چراغ ایمان بوده، به همین جهت نیروهای مؤمن پیوسته در مقابل آن صف‌آرایی کرده‌اند. نمونه بارز این رویارویی را در ایران، از شروع پیروزی انقلاب اسلامی، تا به امروز قابل مشاهده است. در شرایط فعلی، جهان اسلام فشارهای همه‌جانبه‌ای را از سوی دشمنان مستکبر متحمل می‌شود. در این میان، برخی مقاومت در برابر دشمنان را بی‌نتیجه و عامل فشار بیشتر دشمن می‌پندارند، و عده‌ای، استقامت را رمز پیروزی و راه برون‌رفت از فشارهای دشمنان برمی‌شمارند.^۲

پرسش این است که: نا امید سازی دشمن چرا و چه راهکارهایی را می‌توان در جامعه اسلامی در جهت رسیدن به این هدف در نظر گرفت؟ آیا در آموزه‌های اسلامی می‌توان شاخصه‌هایی را به عنوان الگوی نا امید سازی دشمنان ارائه کرد؟

آیات و روایات فراوانی بر لزوم پایداری و مقاومت در جهت نا امیدسازی دشمن تأکید کرده و مسلمانان را به آن فرا خوانده‌اند. همچنین حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (ره) به عنوان رهبران مبارزه با استکبار جهانی، با الهام از قرآن و سنت به این مهم توجه خاص کرده و بر انجام دادن کارها و فعالیت‌هایی در جهت مایوس سازی دشمنان تأکید ورزیده‌اند. براین اساس، و باتوجه به افزایش شدید فشارهای دشمن و تلاش در ایجاد به سلطه کشیدن کشورهای اسلامی، ضرورت دارد این مسئله بررسی و تبیین شود.

تاکنون پژوهش مستقلی درباره راهکارهای ناامید سازی دشمن در جامعه اسلامی انجام نشده است و تنها چند اثر به صورت اجمالی در لابلای بحث‌های خود برخی از راهکارها را توضیح داده‌اند: ۱. «بازکاوای راهبرد استقامت در مقابله با دشمنان» نوشته حبیب زمانی محبوب، در مجله پژوهش‌های دفاعی امنیتی اسلام ۲. «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی» نوشته کاظم محدثی در مجله مبلغان می‌باشد. نگاه نویسندگان در این مقاله بیشتر معطوف به دشمنان ایران اسلامی می‌باشد و کمتر به جامعه اسلامی توجه دارد.

با توجه به مطالب بیان شده، بدیهی است این مبارزه به استراتژی خاصی نیاز دارد که به واسطه آن، حق‌گرایان بتوانند بر جبهه مکر و حيله غالب گردند. از این جهت این تحقیق درصدد آن است که

۱ - محدثی، «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی»، ص ۵۴.

۲ - زمانی محبوب «بازکاوای راهبرد استقامت در مقابله با دشمنان»، شماره ۱.

راهکارهای مقابله با ناامید سازی دشمنان در جامعه اسلامی از دیدگاه قرآن و روایات به روش توصیفی - تحلیلی بررسی نماید.

مفهوم شناسی

دشمن

واژه دشمن در قرآن معادل «عدو» است. راغب اصفهانی درباره «عدو» می‌گوید: «عدو»، تجاوز و درگذشتن از حد است که با التیام منافات دارد؛ یعنی با بهبودی بخشیدن و سازگاری دادن میان دو چیز تفاوت دارد. عدو دو گونه است:

۱- عداوت بقصد دشمنی و خصومت مثل آیات: (فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ) و دشمنی از دیگری و از غیرجنس خود در آیه: (عَدُوًّا شَيَاطِينِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ).^۲

۲- دشمنی و عداوتی که از روی قصد نباشد بلکه حالتی به او دست می‌دهد که اذیت می‌شود همانگونه که از دشمنان مورد اذیت و آزار قرار می‌گیرد، مثل آیه: (فَاتَّخِذُوا لِلَّهِ رِبًّا الْعَالَمِينَ)^۳ و آیه‌ای در باره اولاد که می‌گوید: (عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ)^۴

با توجه به معنای فوق و نظر به آیات قرآن و روایات مفهوم دشمن به چند دسته تقسیم می‌شود که عبارتند از: شیطان،^۵ مشرکان،^۶ منافقان،^۷ کفار،^۸ یهود، بعضی از همسران و فرزندان می‌فرماید: آنچه که در این مقاله درمورد دشمن مد نظر نگارنده می‌باشد دشمنانی هستند که قصد تضعیف و تخریب جامعه اسلامی دارند که شامل کفار و مشرکین است که در راس آنها استکبار جهانی امریکا و رژیم غاصب صهیونیستی است.

۱ - سوره نساء، آیه ۹۲.

۲ - سوره انعام، آیه ۱۱۲.

۳ - سوره شعراء، آیه ۷۷.

۴ - سوره تغابن، آیه ۱۴.

۵ - راغب اصفهانی، ترجمه و تحقیق مفردات الفاظ قرآن، ج ۲، ص: ۵۶۸.

۶ - «إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا»؛ البته شیطان دشمن شما است، پس او را دشمن بدانید.

۷ - «لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا... وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا»؛ به طور مسلم ... و مشرکان را دشمن‌ترین مردم نسبت به مؤمنان خواهی یافت. سوره مائده، آیه ۸۲.

۸ - «إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا» نساء، آیه ۱۰۱.

۹ - «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ» ای کسانی که ایمان آورده‌اید بعضی از همسران و فرزندانان دشمنان شما هستند. سوره تغابن، آیه ۱۴.

نا امید سازی

نا امید سازی، هم معنای ماده «یأس» است که مقابل طمع است و در لغت به معنای انقطاع انتظار و توقع انسان از رسیدن چیزی، به خود است. در اصطلاح اخلاقی، یأس عبارت است از حالتی که در مقام عجز و ناتوانی در نفس انسان پدید می آید و به طور کلی قطع امید از کاری را یأس می گویند.^۲ منظور از نا امید سازی در این مقاله، قطع طمع دشمنان نسبت به ضربه زدن به پیکره جامعه اسلامی است.

۱- ضرورت شناخت دشمن

موضوع دشمن شناسی در اسلام از اهمیت والایی برخوردار است و از همین رو واژه «عدو» و «اعداء» در قرآن بارها تکرار شده و آیات متعدد، چهره دشمنان اسلام و راههای مقابله با شیوههای نفوذ آنان را به خوبی تبیین نموده است. آموزههای قرآنی و روایی هم دشمنان ما را به ما می شناساند و هم شیوههای مبارزه با آنان را. علی (ع) در سخنی می فرماید: «مَنْ تَمَّ لَمْ يُنَمَّ غَنَّهُ» هر که آسوده بخوابد دشمن او بیدار و هوشیار است.

به طور طبیعی، بدون بصیرت و هوشیاری و دشمن شناسی، نمی توان بر توطئههای دشمنان پیروز شد. متأسفانه برخی از افراد به ظاهر روشنفکر ادعا می کنند که جامعه ما دشمن ندارد و وجود دشمن توهمی بیش نیست! آنان با خیال خام خود گفتمان دشمن شناسی را به جوامع غیر متمدن نسبت می دهند. چنین افرادی آگاهانه و مغرضانه برای ایجاد زمینههای نفوذ فرهنگی دشمن و تسلط آنان تلاش می کنند و سخنان دروغین خود را در قالبهای روشنفکری ارائه می دهند. تاریخ صدر اسلام و همچنین تاریخ معاصر ایران و دیگر کشورهای تحت ستم نشان می دهد که مستکبران همیشه در صدد نابودی یا استعمار کشورهای ضعیف و چپاول منابع طبیعی و استثمار آنان بوده اند. امروز نیز در کشورهایی چون فلسطین، عراق، افغانستان و ... شاهد دشمنی با عقاید ملی و اسلامی و غارت اموال مسلمانان هستیم.

^۱ - مصطفوی، حسن؛ التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ ش، ج ۱۴، ص ۲۲۳.

^۲ - سجادی، سید جعفر؛ فرهنگ معارف اسلامی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳ ش، سوم، ج ۳، ص ۲۱۹۲.

^۳ - شریف رضی، نهج البلاغه، نامه ۶۲.

^۴ - پایگاه بصیرت، «شناخت دشمن و راهکارهای روانی و مقابلهای آن از دیدگاه قرآن» <https://basirat.ir/fa/news>.

۲- راهکارهای مقابله با ناامید سازی دشمن

شناخت دشمن و بیان شیوه‌های مقابله با آن یکی از مباحث مهمی است که در آموزه‌های اسلامی بیان شده است. شیوه‌های کلی مبارزه دشمنان نیز از منظر قرآن موارد مختلفی است که از آن جمله است: ایجاد تردید و تحیر به منظور سست نمودن اعتقادات، ایجاد اختلاف و تفرقه برای از بین بردن اتحاد و ایجاد شکاف در صفوف مستحکم مؤمنان، جنگ روانی می‌باشد. هدف دشمنان از چنین رفتارهایی القای یأس و ناامیدی در مردم و روی برگرداندن از اولیاء الله و دستورات الهی می‌باشد. از سوی دیگر، در آموزه‌های اسلامی استراتژی‌های متعددی را برای ناامیدسازی دشمنان ارائه نموده است که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۲-۱- افزایش بصیرت و هوشیاری در برابر نقشه‌های دشمن

بصیرت به معنای آگاهی و شناخت عمیق و اطمینان بخش، همچون نوری است که به انسان توانایی درک حقایق و پشت‌پرده حوادث را می‌دهد؛ به گونه‌ای که حق را از باطل و درست را از نادرست به خوبی تشخیص داده، از بحرانها و فتنه‌ها به سلامت عبور می‌کند.

رهبر معظم انقلاب، بصیرت را به چراغ مه شکن و قطب نمای صحیح و شاخص راه تشبیه می‌فرماید^۱ که انسان را از گمراهی باز می‌دارد. با توجه به نقش و اهمیت بصیرت، تقویت این راهکار برای افزایش قدرت نرم نظام اسلامی و مقابله با جنگ نرم دشمن، بسیار ضروری است.

همچنین، ایشان با تأکید بر عنصر بصیرت، درباره ضرورت دشمن شناسی می‌فرماید: «من از خودیها مصرّاً می‌خواهم قدری ذهن خودشان را باز کنند و فکر خودشان را به کار بیندازند، بفهمند امروز دشمن کیست، چه می‌خواهد و چه می‌کند و نقشه دشمن چیست^۲».

هوشیاری و بیداری در مقابل توطئه‌ها و نقشه‌های بیگانگان، از لوازم ناامید سازی آنان می‌باشد.

^۱ - مظفری، راهبردهای بصیرت، ص ۱۳-۱۵.

^۲ - خامنه ای، پرتو ولایت ص ۲۲.

^۳ - بیانات مقام معظم رهبری، مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۵.

۲-۲- اتحاد و همبستگی

وحدت جامعه اسلامی در شرایط کنونی جهان ضرورت نخست دنیای اسلام است. هر چند در همه زمانها مسلمانان دارای دشمنان مشترکی بوده‌اند که وحدت و همدلی میان آنها را ایجاب می‌کرده، اما امروز توطئه‌های رنگارنگی که بر علیه مسلمانان طراحی می‌شود، ضرورت وحدت را دو چندان نموده است.

وحدت و پرهیز از تفرقه از دستورهای اکید قرآن کریم و پیشوایان دینی ماست. دستور اعتصام به ریسمان الهی و برادری مؤمنان با یکدیگر و مشترک بودن اعتقادات دینی مسلمانان و یکی بودن کتاب آسمانی و قبله گاه آنان همگی از وحدت حقیقی بین مسلمانان حکایت دارد. چنان که پیامبر با هجرت به مدینه و زمانی که مسلمانان متشکل از دو گروه مهاجر و انصار بودند و طبعاً زمینه اختلاف بین آنان فراهم بود، میان آنان عقد اخوت بست و بدین وسیله با ایجاد پیوند برادری زمینه هر گونه اختلاف و دو دستگی را از بین برد.

مع‌الاسف تلاش دشمنان اسلام و مسلمین برای ایجاد تفرقه در طول تاریخ از یک سو و ساده لوحی برخی از مسلمانان از سوی دیگر سبب افزایش شکاف بین پیروان مذاهب اسلامی شده است.^۱

اختلاف و تفرقه بعنوان یکی از ابزارهای دشمنان، باعث شکستن صفوف مستحکم مؤمنان شده و دشمنان نیز از آن برای انحراف مؤمنین استفاده می‌کنند. وحدت و پرهیز از تفرقه، از توصیه‌های همیشگی اولیای الهی بوده است. نقش این راهبرد در مبارزه و ناامید سازی دشمن نیز انکارناپذیر است. وحدت بین اقشار مختلف جامعه اسلامی، وحدت بین دولت و ملت و نیز وحدت بین مسلمانان، می‌تواند توطئه‌های دشمن را خنثی کند. در نگاه امام خمینی (ره) به عنوان عالم و متخصص در معارف دینی، در رابطه می‌گوید: رمز پیروزی ما وحدت کلمه و اتکال به خدا و اتکال به اسلام بود. این رمز ملت نباید از دست بدهد.^۲

از آنجا که در کشور ما مانند بسیاری از کشورهای جهان، تفاوت‌های طبیعی در نژاد، قومیت، زبان و مذهب و نیز اختلاف سلاقی و دیدگاه‌های سیاسی وجود دارد، ممکن است دشمن با تشدید شکافهای سیاسی بین مردم، جناحها، احزاب و نیز در قوای سه‌گانه از یک سو و تشدید حس

^۱ - فصلنامه علمی - پژوهشی حکومت اسلامی، شماره ۳۷، ص ۶.

^۲ - خمینی، صحیفه امام، ج ۶، ص ۳۹۳.

قومیت‌گرایی و افزایش مطالبات قومی و زبانی و دامن زدن به اختلافات مذهبی از دیگر سو، اتحاد ملی و انسجام اسلامی را در معرض خطر قرار دهد.

بر این مبنا، یکپارچگی بین مذاهب گوناگون در سطح ملی و نیز در جهان اسلام، راهکار مهمی است که قدرت نرم نظام اسلامی را در مقابله با دشمنان روزافزون می‌کند.^۱

وحدت، جوهره قوام و پایداری است که در پرتو آن توان استقامت مسلمانان در برابر دشمنان چندین برابر می‌شود و دشمنان را از هر گونه دسیسه‌گری نسبت به جامعه اسلامی ناامید می‌گرداند. قرآن به مسلمانان چنین می‌فرماید:

«وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءَ فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ»^۲

و همگی به ریسمان خدا (قرآن و اسلام و هرگونه وسیله وحدت)، چنگ زنید، و پراکنده نشوید! و نعمت [بزرگ] خدا را بر خود، به یاد آرید که چگونه دشمن یکدیگر بودید، و او میان دل‌های شما، الفت ایجاد کرد، و به برکت نعمت او، برادر شدید! و شما بر لب حفره‌ای از آتش بودید، خدا شما را از آن نجات داد؛ [خداوند] این چنین، آیات خود را برای شما آشکار می‌سازد؛ شاید پذیرای هدایت شوید.

اتحاد موجب توانمندی و قدرت هر جامعه‌ای است و اختلاف سبب تضعیف آن؛ از این رو، خداوند متعال با یادآوری ضرورت هم‌بستگی و همدلی و لزوم مقابله با اختلاف‌های قومی و دینی، همه مسلمانان را به مقابله با اختلاف و تفرقه توصیه می‌فرماید:

«وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»^۳

و [فرمان] خدا و پیامبرش را اطاعت نمایید! و نزاع [و کشمکش] نکنید، تا سست نشوید، و قدرت [و شوکت] شما از میان نرود! و صبر و استقامت کنید که خداوند با استقامت‌کنندگان است.

^۱ - محدثی، «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی»، ص ۵۴.

^۲ - سوره آل عمران: ۱۰۳

^۳ - سوره انفال: ۴۶

یکی از گلایه‌های حضرت امیر علیه‌السلام از مردم زمان خویش، از دست دادن اجتماع و الفت و گرفتار آمدن آنان در دام اختلاف و تفرقه است. به طوری که امیرالمومنین(ع)، بارها از اتحاد دشمنان در باطل، و تفرق مومنان در حق اظهار شگفتی می‌کردند.

امیرالمومنین(ع) فرمودند: «فَيَا عَجَبًا عَجَبًا وَاللَّهِ يُمِيتُ الْقُلُوبَ وَ يَجْلِبُ الْهَمَّ مِنْ اجْتِمَاعِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ عَلَى بَاطِلِهِمْ وَ تَفَرُّقِكُمْ عَنْ حَقِّكُمْ فَقُبْحًا لَكُمْ وَ تَرَحًّا»؛ شگفتا، شگفتا! به خدا سوگند قلب را می‌میراند و غم و اندوه را به روح انسان سرازیر می‌کند که آنها در مسیر باطل خود، چنین متحدند و شما، در طریق حقتان، اینگونه پراکنده و متفرق! روی شما زشت باد! و همواره غم و اندوه قرین‌تان باشد!

در صدر اسلام که با رحلت پیامبر اکرم (ص) جامعه دچار تشّت و اختلاف شد و امر خلافت از مسیر اصلی خویش منحرف گشت، امیرمؤمنان علی علیه‌السلام به منظور حفظ مصالح اسلام و مسلمین، ایجاد وحدت و جلوگیری از افزایش اختلاف بین مسلمانان را وجهه همت خویش قرار داد و برای تثبیت جامعه نوپای اسلامی از هیچ کوششی فروگذار ننمود. دشمنان اسلام از هیچ عاملی مانند تفرقه و جدایی مسلمانان بهره‌برداری نمی‌کنند. آنچه امروز در عراق، افغانستان و لبنان می‌گذرد، از نمونه‌های بارز و آشکار این سیاست است.

۲-۳- تقریب میان مذاهب اسلامی

یکی از نقطه ضعف‌هایی که دشمنان اسلام در جهت ضربه زدن بر پیکره جامعه اسلامی خیلی روی آن حساب باز کرده‌اند، اختلافات مذهبی است. هرچند تشیع، تسنن و شاخه‌های مذهبی درون آنها در جزئیات و برخی از فروع دین با هم اختلافاتی دارند؛ ولی همه آنها در اصول دین (توحید، نبوت و معاد)، اعتقاد به رسول خدا(ص)، قرآن کریم، کعبه، نماز، روزه، حج، زکات، امر به معروف و نهی از منکر و بسیاری از فروع دین، اشتراک نظر دارند؛ اما دشمنان اسلام بر نقاط اختلاف تأکید نموده و آنها را بزرگ می‌نمایانند. بنابراین، راه مقابله با راهبرد اختلاف برانگیز دشمن، تلاش برای تقریب بین مذاهب اسلامی و ایجاد اتحاد هرچه بیش‌تر است.^۳

شیعیان و اهل سنت و دیگر پیروان مذاهب اسلامی، بدون نیاز به اینکه از عقاید خود دست بردارند، می‌توانند حول نقاط اشتراک‌شان متحد شوند و مانع به ثمر رسیدن اهداف دشمنان اسلام گردند.

^۱ - شریف رضی، نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

^۲ - شریف رضی، نهج البلاغه، خطبه ۷۴ و نامه ۷۸.

^۳ - محدثی، «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی»، ص ۵۴.

۲-۴- افزایش قدرت نظامی

هر چند اسلام آرمان‌های بزرگی را برای بشر به ارمغان آورده است، اما به واقعیت بیرونی نیز توجه زیادی دارد. اسلام به مؤمنان برای قوی شدن در برابر دشمنان دستور می‌دهد تا خود را تجهیز نمایند و همواره در حال آماده باش باشند: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ»! در برابر آنها (دشمنان) آنچه توانایی دارید از نیرو آماده سازید. این آیه به مسلمانان امر می‌کند که هر قدر توان دارید، از نیروی انسانی و ادوات جنگی تدارک ببینید که در برابر مشرکان همواره مهیا باشید. «۲» در بعضی از روایات «قوه» را توان تیراندازی و در بعضی دیگر دژهای مستحکم معنا کرده‌اند. ^۲در بعضی دیگر با رنگ سیاه خضاب کردن محاسن معنا کرده‌اند، ^۳روشن است که روایات بیانگر بعضی از مصادیق «قوه» است که متناسب با عصر نزول آیه و صدور روایات می‌باشد.

«ترهبون به عدو الله و عدوكم» به منزله علت این دستور است، یعنی به منظور ترساندن دشمنان خدا و دشمنان خود همیشه آماده باشید. برخی از فقها نتیجه گرفته‌اند که «هر چه به آن ترساندن حاصل شود، خوب است».

یک اصلی در بحث قدرت دفاعی که میتوان مطرح کرد، اصل مقابله مثل است که از آیه شریفه ۱۹۴ بقره الهام گرفته می‌شود: «فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ»؛ «هر کس به شما تجاوز کرد، همانند آن بر او تجاوز کنید و از مخالفت فرمان خدا بپرهیزید و بدانید خدا با پرهیزگاران است.» این اصل نیز ما را بر آن می‌دارد که در مقابل راهبردهای دشمن، با مقابله به مثل، نظیر همان راهبردها را علیه او به کار گیریم. بدیهی است، همانگونه که دشمن از دو راهبرد نرم و سخت بهره می‌گیرد، ما نیز باید از هر دو راهبرد استفاده کنیم. ^۵

سیره عملی پیامبر (ص) و پیشوایان بزرگ اسلام نشان می‌دهد که آنها برای مقابله با دشمن از هیچ فرصتی غفلت نمی‌کردند، در تهیه سلاح و نفرات، تقویت روحیه سربازان، انتخاب محل اردوگاه، و انتخاب زمان مناسب برای حمله به دشمن و به کار بستن هرگونه تاکتیک جنگی، هیچ مطلب

۱ - سوره انفال، ۶۰

۲ - طبرسی، مجمع البیان، ج ۲، ص ۵۵۵.

۳ - همان.

۴ - صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۱، ص ۱۲۳.

۵ - محدثی، «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی»، ص ۵۴.

کوچک و بزرگی را از نظر دور نمی داشتند. بلکه مسلمانان خود را با سلاح روز و علوم روز مجهز می کردند، معروف است که در ایام جنگ «حنین» به پیامبر (ص) خبر دادند که سلاح تازه مؤثری در «یمن» اختراع شده است، پیامبر (ص) فوراً کسانی را به یمن فرستاد تا آن سلاح را برای ارتش اسلام تهیه کنند. با این تفاسیر نظام اسلامی در سایه عمل به این آیه شریفه فکر حمله را از سر دشمنان خود بیرون کرده است. و آمادگی نیروهای دفاعی ما در بسیج و سپاه و ارتش و نیروی انتظامی و نیروهای مردمی، اجازه چنین جسارتی به آنها نداده و نخواهد داد.

نتیجه اینکه جهاد از منظر اسلام به عنوان نیروی بازدارنده دشمن از نبرد و خونریزی و در حقیقت سیستم دفاعی قوی و مستحکمی است که باعث جلوگیری از درگیری های نظامی و خشونت دشمن می گردد.

۲-۵- ایجاد خودباوری و احیای عزت نفس

یکی از رموز موفقیت، در ناامیدسازی دشمن، داشتن روحیه خودباوری و اعتماد به نفس است. اعتماد به نفس به معنای خوداتکایی است^۱ و نقطه مقابل آن، اعتماد به دیگران است. کسی که اعتماد به نفس نداشته باشد، زبون، بیچاره و ناتوان است و نمی تواند از امکانات و استعدادهای درونی خود بهره برداری کند. از دست دادن اعتماد به نفس، موجب فلج شدن فکر و روح انسان می شود. فرد خودباخته و فاقد اعتماد به نفس، همیشه از خود مأیوس و به دیگران متکی است.^۲

بنابراین لازم است مسئولین، خانواده ها با تقویت این روحیه و زدودن احساس خود کم بینی جوانان، آن ها را از تقلید کورکورانه از روش های زندگی بیگانگان باز داشت.

در این باره امام صادق (ع) می فرماید:

خداوند به پیامبری از پیامبرانش وحی کرده که به مؤمنان بگو: «لَا تَلْبِسُوا لِبَاسَ أَعْدَائِي، وَلَا تَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِي، وَلَا تَسْلُكُوا مَسَالِكَ أَعْدَائِي، فَتَكُونُوا أَعْدَائِي كَمَا هُمْ أَعْدَائِي؛ لباس دشمنان مرا نپوشید و غذای دشمنان مرا نخورید و به شیوه دشمنان من رفتار نکنید که شما نیز همانند آنان جزو

^۱ - مکارم شیرازی، برگزیده تفسیر نمونه؛ ج ۲؛ ص ۱۶۴.

^۲ - همان، تفسیر نمونه، ج ۷، ص: ۲۲۴.

^۳ - معین، فرهنگ معین، ج ۳، ص ۳۰۲.

^۴ - عسکری، «خودباوری در اندیشه اهل بیت(ع)» شماره ۶۹.

دشمنان من خواهید شد.» بنابراین لازم است در جامعه، روحیه عزت نفس را ترویج و تقویت شود تا زمینه پذیرش برنامه‌های فرهنگی دشمن از بین برود.

۲-۶- بالا بردن آگاهی مردم

توجه دادن جامعه اسلامی به علم و عقل بیش از همه در نامیدسازی دشمن اهمیت دارد. در قرآن آگاهی و علم جایگاه والایی دارد و به پیروی از قرآن در سخنان پیامبر(ص) نیز علم جایگاه برجسته ای دارد و در راستای این دو منبع بزرگ، امیرالمؤمنین(ع) در گفتار خود بیش از هر چیزی از «آگاهی» و «تعقل» در زندگی دم زده است و بزرگترین گرفتاری انسان را «جهل» می داند.

حضرت در مورد جامعه نادان بسیار زیبا می فرماید. در جریان حضرت موسی(ع) و ساحران وقتی ساحران می گویند تو آغاز می کنی یا ما آغاز کنیم. موسی فرمود: که شما آغاز کنید و ساحران آن طنابها و چوبها را به شکل مار درآوردند و قرآن می فرماید که موسی ترسید. امام علی(ع) بسیار زیبا این ترس را تفسیر فرموده و ساحت حضرت موسی(ع) را هم درباره ترس از مرگ و هم درباره شک در نبوتش رد کرده و حضرت موسی(ع) را از این اتهامات بی اساس تبرئه می کند و می فرماید:

«لَمْ يُوجِسْ مُوسَى عَ خِيفَةً عَلَى نَفْسِهِ بَلْ أَشْفَقَ مِنْ غَلَبَةِ الْجُهَالِ وَ دَوْلِ الضَّلَالِ»^۲

موسی ع هرگز به خاطر خودش در درون دل احساس ترس نکرد، بلکه از آن ترسید که جاهلان غلبه کنند و دولتهای ضلال، پیروز شوند.

اینجا وقتی نادانان به ظاهر این شعبده را می بینند دیگر دنبال استدلال و مسائل عقلی نیستند و تنها معجزه الهی آنها را بیدار می کند.

۲-۷- حفظ روحیه مقاومت

در فرهنگ اسلام، قاطعیت و ایستادگی در مقابل دشمن از جایگاه بلندی برخوردار است. پیامبران و امامان معصوم(ع) همواره در راه تحکیم اصول اعتقادی و مبارزه با ظلم و شرک، از خود قاطعیت نشان می دادند.

^۱ - حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۲۷۹.

^۲ - شریف رضی، نهج البلاغه، خطبه ۶.

امام خمینی (ره) با بیان خود و با تکیه به معارف دینی روحیه ظلم‌ستیزی و استکبارستیزی و قاطعیت در برابر ظلم و ظالمین را در میان امت اسلامی به نمایش گذاشت. در منطق امام (ره) مسامحه و سازشکاری با دشمن، مردود است. اصل، آن است که به صورت قاطع با دشمنان برخورد شود؛ چون یک دستور الهی است. آنجا که برادری در داخل و شدت با بیگانه‌گان را از صفات پیامبر^۱ و یاران صادقش اعلام می‌دارد و می‌فرماید: «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»^۲ امام خمینی (ره) درباره مبارزه با شرق و غرب می‌فرماید: «من به تمام دنیا با قاطعیت اعلام می‌کنم: اگر جهان‌خواران بخواهند در مقابل دین ما بایستند، ما در مقابل همه دنیا با قاطعیت ایستاد و تا نبودی تمام آنان از پای نخواهیم نشست. یا همه آزاد می‌شویم و یا به آزادی بزرگ‌تری که شهادت است، می‌رسیم»^۳.

۲-۸- قطع وابستگی به شرق و غرب

از مسائل مهمی که در ناامیدسازی دشمنان اثر گذار است، تقویت بنیه علمی، فرهنگی، و اقتصادی و قطع وابستگی به شرق و غرب بود و در این موضوع خودباوری نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. امام خمینی (ره) بعنوان شخصیتی که بزرگ‌ترین قیام مردمی را علیه استکبار جهانی رهبری کرد در این زمینه می‌فرماید: «اگر ملت این باور را داشته باشد که ما می‌توانیم در مقابل قدرتهای بزرگ بایستیم، این باور اسباب این می‌شود که توانایی پیدا می‌کنند و در مقابل قدرتهای بزرگ ایستادگی می‌کنند. این پیروزی که شما به دست آوردید، برای اینکه باورتان آمده بود که می‌توانید. باورتان آمده بود که آمریکا نمی‌تواند به شما تحمیل کند»^۴.

^۱ - سوره فتح: ۲۹

^۲ - خمینی، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۳۲۵.

^۳ - همان، ج ۱۴، ص ۱۹۴.

نتیجه گیری

مبارزه و جنگ بین منادیان حق و باطل همواره وجود داشته و خواهد داشت؛ چراکه لشکر کفر و باطل، در صدد نابود ساختن بنیان حق و خاموش کردن چراغ ایمان بوده، به همین جهت نیروهای مؤمن پیوسته در مقابل آن صف‌آرایی کرده‌اند. بدیهی است این مبارزه به استراتژی خاصی نیاز دارد که به واسطه آن، حق گرایان بتوانند بر جبهه مکر و حيله غالب گردند. از مجموعه راهکارهایی که بیان شد میتوان به طور کلی دو اصل را با الهام از آیات و روایات استخراج کرد:

۱. لزوم حفظ آمادگی:

این اصل را می‌توان از آیه ۶۰ سورة انفال الهام گرفت که می‌فرماید: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَ عَدُوَّكُمْ» «هر نیرویی در توان دارید، برای مقابله با دشمنان آماده سازید، و از اسبهای ورزیده (تا به وسیله آن)، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید.» این اصل آمادگی همه جانبه را تا مرز بازدارندگی دشمنان و ارباب آنان، تکلیف به حساب می‌آورد که عمل به این اصل، دشمن را از هجوم به کشور و نظام اسلامی مأیوس می‌کند.

۲. اصل مقابله به مثل:

این اصل نیز از آیه شریفه ۱۹۴ بقره الهام گرفته می‌شود: «فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ»؛ «هر کس به شما تجاوز کرد، همانند آن بر او تجاوز کنید و از مخالفت فرمان خدا بپرهیزید و بدانید خدا با پرهیزگاران است.» این اصل نیز ما را بر آن می‌دارد که در مقابل راهبردهای دشمن، با مقابله به مثل، نظیر همان راهبردها را علیه او به کار گیریم. بدیهی است، همانگونه که دشمن از دو راهبرد نرم و سخت بهره می‌گیرد، ما نیز باید از هر دو راهبرد استفاده کنیم.

منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- پایگاه بصیرت، «شناخت دشمن و راهکارهای روانی و مقابله‌ای آن از دیدگاه قرآن»
<https://basirat.ir/fa/news>
- ۳- حر عاملی، محمد بن حسن، تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام - چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.
- ۴- خامنه ای، سید علی. بیانات مقام معظم رهبری، مورخ ۱۳۷۷/۷/۱۵.
- ۵- خامنه ای، سید علی. پرتو ولایت، دفتر بیست و ششم، بصیرت نافذ، تهران: معاونت فرهنگی سپاه، بی‌تا.
- ۶- خمینی، روح الله، صحیفه‌ی امام، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) ۱۳۶۸ ش.
- ۷- زمانی محبوب، حبیب «بازکاوی راهبرد استقامت در مقابله با دشمنان»، پژوهش‌های دفاعی امنیتی اسلام، سال اول - شماره ۱، ۱۳۹۳ ش.
- ۸- سجادی، سید جعفر؛ فرهنگ معارف اسلامی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۳ ش.
- ۹- شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه (للصبحی صالح)، قم: هجرت چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
- ۱۰- عسگری اسلام پور کریمی، «خودباوری در اندیشه اهل بیت(ع)» فرهنگ کوثر ۱۳۸۶ ش.
- ۱۱- فصلنامه علمی - پژوهشی حکومت اسلامی، شماره ۳۷، ۱۳۹۸ ش.
- ۱۲- محدثی، کاظم «راهبردهای مقابله با دشمنان نظام اسلامی»، مجله مبلغان، شماره ۲۰۹، ۱۳۹۵ ش.
- ۱۳- مصطفوی، حسن؛ التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، قم: بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ ش.
- ۱۴- مظفری، آیت. راهبردهای بصیرت، قم: انتشارات زمزم هدایت، ۱۳۸۹ ش.
- ۱۵- معین، محمد. فرهنگ معین، تهران: زرین، چاپ سوم، ۱۳۸۶ ش.

۱۶- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دار الکتب الإسلامیة - چاپ: ۱۰، ۱۳۷۱ ه.ش.